
Analyse av avvikende atferd: Funksjonelle analyser og studiet av tilnærmelsesatferd. Tid for tilnærming?

S^o

Atle Kalvik

og

Pål Skogstad

Avd. for voksenhabilitering,
Ullevål sykehus

“We are concerned, then, with the causes of human behavior. We want to know why men behave as they do. Any condition or event which can be shown to have an effect upon behavior must be taken into account. By discovering and analyzing these causes we can predict behavior; to the extent that we can manipulate them, we can control behavior”. (Skinner, 1953, s. 23).

Denne artikkelen er ment som et innlegg for å skape debatt om den tilsynelatende rådende oppfatning om funksjonelle analyser som det eneste verktøy for analyse av problematferd. Vår oppfatning er at funksjonelle analyser ofte benyttes, men at de tiltak som logisk skulle igangsettes avhengig av analysen ikke blir igangsatt. Et annet moment er at det igangsettes tiltak ovenfor problematferd som ikke er effektive.

Artikkelen er reviewet av Per Holth.

Funksjonelle analyser av avvikende atferd

Topografiske atferdsbeskrivelser har lenge vært ansett som et utilstrekkelig utgangspunkt for behandling. Analyse av forsterkningsbetingelsene for atferd kjernen i atferdsanalysen (Holden, 1997). Å kartlegge atferdens funksjon er viktig for å “forstå” avvikende atferd og logisk kunne igangsette tiltak som følger av en slik analyse. Å kartlegge atferd er vanskelig. Spesielt er det tre forhold som gjør dette vanskelig; a) intermitterende forsterkning, b) samme atferd kan ha ulik funksjon, c) ulik atferd kan ha samme funksjon. (Horne og Øyen, 1994). I tråd med dette er det et etablert synspunkt at mislykket behandling kan skyldes at forsterkningsbetingelsene ikke er godt nok kartlagt. ‘Funksjonell analyse’ er en bred term som omfatter en rekke teknikker for å identifisere variabler som påvirker atferd. Funksjonelle analyser kan deles inn i tre hovedkategorier; a) Indirekte analyser, dvs. analyse av målatferd

basert på intervju av nærpersoner, b) Deskriptive analyser, dvs. direkte observasjoner av målatferd under mer eller mindre naturalistiske betingelser, c) Eksperimentelle analyser, dvs. observasjoner av målatferd hvor samhandlingen mellom målperson og betingelsene forøvrig er fastlagt på forhånd (Holden, 1997).

Tilnærmelsesatferd

Det som er karakteristisk for menneskers atferd er at den forekommer i lange, kompliserte kjeder (Horne og Øyen, 1991).

“A behavior chain is defined as a spesific sequence of responses, each associated with a particular stimuluscondition” (Cooper m.fl., 1987, s. 339).

Når man studerer operant tilnærmelsesatferd forsøker man å avdekke såkalte “tidlig tegn” eller “tidlige forekomster”. Med dette menes at en forsøker å finne atferdstopografier som er kjedet på alvorlige former for avvikende atferd. Til forskjell fra funksjonell analyse, hvor fokus er på forsterkningsbetingelsene, er det her hovedfokus på atferdstopografier hos klienten. Det er klientens atferd som er gjenstand for analyse.

Motstandsattferd er den atferd som har motsatt retning av tilnærming. Hvis handa til en person føres nærmere og nærmere et brennende lys vil motstrittingen være et eksempel på motstandsattferd. Alle har motstandsattferd i sitt reportoar. De fleste vil f.eks stritte imot å gjøre handlinger som i vår kultur karakteriseres som perverse. Motstandsattferd kan være skjult. Den kan synliggjøres ved at vi forsøker å prompte frem en eller annen tilnærmelsesattferd (Karlsen og Skår, 1998).

Tilnærmelsesattferd vil ut fra dette kunne defineres som den atferd som har motsatt retning av motstritting. Vi valgte i det nedenfor beskrevne case å skille mellom enkelte av de respondenter som ved synbart stimulus eller synbare stimuli utløses og spesiell operant atferd som pågår i nærvær av utløsende stimuli (tilnærmelsesattferd). Vi kaller det første “skjult tilnærmelsesattferd”. Slike indre tilstander forsøkes avdekket ved puls-målinger.

Case : Analyse av aggressiv atferd

Bruker

NN er en mann på 39 år. Han er diagnostisert som lettere psykisk utviklingshemmet “i nedre sjikt” og har i tillegg diagnosen “atferdsforstyrrelse”. Han har i hele sitt voksne liv blitt behandlet med nevroleptika. Han behandles i dag med store doser cisordinol, haldol og nozinan. Han har et relativt godt ordforråd med lett dysatri. Han er stor og kraftig og noe overvektig. Han har god motorikk og kan bevege seg raskt. NN bor i et bofellesskap sammen med tre andre brukere. Han har egen leilighet. NN angriper ukjente personer (spesielt barn og eldre), medbeboere og personale.

Topografisk beskrivelse av angrepsattferd

Topografien på angrepsattferd varierer. Hyppigst forekommende angrepsform er lugging av andre. Dette foregår ved at NN tar tak i håret til andre personer for deretter å dra hardt gjentatte ganger. Dersom han har godt tak kan dette pågå i flere minutter. I flere tilfeller er episodene karakterisert av betydelig bruk av kraft. I tillegg til lugging forekommer slag og spark. Flere av angrepsepisodene må kunne karakteriseres som svært alvorlige. Det kan være angrep på andre som er så alvorlige at om de hadde vært utført av en person som var strafferettslig ansvarlig for sine handlinger klart ville være ulovlige (Horne og Øyen, 1994).

Angrep på andre personer, to klasser

På bakgrunn av analyser og rapporter valgte vi å skille NN’s angrepsattferd i to ulike klasser. Med dette mener vi å klassifisere angrepsattferden ut fra dens to hovedfunksjoner. Topografien på angrepene er imidlertid svært lik. Det vil si at angrepsattferden ser ensartet ut uavhengig av klasse.

1. Negativ forsterkning

Dette gjelder angrep som i hovedsak er opprettholdt av unngåelse eller unnslippelse av krav. Angrepsattferden har over tid ledet til unngåelse/unnslippelse av krav. Atferden er således under negativ forsterkningskontroll. Våre observasjoner viste at NN’s terskel i.f.t. aggresjon ved krav var meget lav. Registreringer viser at angrepsattferd opprettholdt av negative forsterkere kun har vært rettet mot personalet. Atferden ble kartlagt ved ABC-registrering. Det ble dessuten supplert med en MAS-test.

Tabell 1. Antall alvorlige angrep på andre personer i perioden 1993 - april 1998 inndelt i to klasser.

Årstall	KLASSE I (negativ forsterkning)			KLASSE II (agresjon som primær-Sr)		
	Personal	Medbeboere	Fremmede	Personal	Medbeboere	Fremmede
1993	6	0	0	1	0	0
1994	2	0	0	6	14	8
1995	5	0	0	3	15	4
1996	13	0	0	5	6	9
1997	5	0	0	5	5	8
1998	3	0	0	2	1	3
Sum	34	0	0	22	41	32

2. Agresjon opprettholdt av offerets reaksjon

Med "agresjon opprettholdt av offerets reaksjon" mener vi at aggressiv atferd opprettholdes av at "den aggressive" blir stimulert til mer aggressiv atferd når offeret gråter, trygler og ber, prøver å flykte osv. (Skinner, 1969). Dette gjelder angrep på ukjente personer, medbeboere og personalet. Personene NN angriper har ofte bestemte karakteristika (disse er ikke fullstendig avdekket). Angrepene forekommer som oftest på eldre mennesker (spesielt damer med grått hår), unge jenter (spesielt med lyst hår), barn (gutter og jenter) og svaktfungerende psykisk utviklingshemmede (spesielt rullestolbrukere og språkløse). Vår hypotese er at slik aggressiv atferd i utgangspunktet ble etablert og opprettholdt av positive forsterkere. Slike antatte forsterkere formidles også i dag ved at det gis verbale reprimander, eller at man forsøker å snakke om hendelsen i etterkant.

"During a person's lifetime specific stimuli that were previously neutral can come to elicit respondents" (Cooper m.fl. 1987, s. 20)

Overtid har det sannsynligvis blitt etablert en respondent betinging i forhold til de nevnte stimuli. Dette har i utgangspunktet vært nøytrale stimuli som har blitt betinget til indre kroppslige tilstander. I prinsippet kan indre kroppslige tilstander betinges til hvilke stimuli som helst. Det at det er sterke respondenter forbundet med angrep vil nødvendigvis føre til at det er høy sannsynlighet for at angrep vil forekomme i nærvær av utløsende stimuli. Det er sannsynlig at hver eneste gang NN ser gitte typer stimuli vil respondent atferd forekomme. Det er imidlertid ikke gitt at synbar angrepsatferd vil forekomme.

Et annet punkt som støtter opp under hypotesen om agresjon opprettholdt av offerets reaksjon er at NN er svært opptatt av andres lidelse. Han sier stadig vekk at "E. har vondt i ryggen!", "tante B. har omgangssyke", etc. Dette følges opp av "det er vondt det!" eller "deter trist det!" etc. Denne verbalatferd forekommer imidlertid samtidig som smil, opphisselse og emosjonalitet. NN er også opptatt av å snakke om tidligere angreps-episoder som også fører til at han blir synlig emosjonell.

Oppsummering av registrerte angrepsepisoder

Registreringer fra 1993 til april 1998 ble gjennomgått og analysert. Inndeling i operantklasser er gjort på bakgrunn av beskrivelser i rapportskjema. Klasse 1 kjennetegnes ved at angrep under negativ forsterkningskontroll forekommer utelukkende i nærvær av personal. Angrepene i klasse 2 kjennetegnes i stor grad av at personene som har blitt angrepet er svake og tildels forsvarsløse ovenfor NN's angrep.

Ut fra våre observasjoner har det ikke forekommet hendelser hvor det ikke er observerbar tilnærmedesatferd forut for angrep. I registreringsskjemaene beskrives det at NN ofte blir synlig emosjonell ved at han bl.a. ler og vifter med hendene i etterkant av angrep. Det er dessuten ofte beskrevet at NN gjerne vil snakke om angrepene i etterkant av disse. Han snakker da fordømmende om egne handlinger, dvs. hvor trist det er, hvor vondt det er for den angrepne osv.

Verbal atferd og avvikende atferd

NN fremviser som ovenfor nevnt utsagn som i vår språk-kultur blir betegnet som sympati. B.F. Skinner (1989) skriver:

“Sympati og empati synes å være effekter av imitasjon. Av genetiske og personlige grunner tenderer vi til å gjøre som andre gjør, og vil da kunne føle liknende kroppslige tilstander” (Skinner, 1989, s. 9, vår oversettelse)

Det har sannsynligvis vært en form for “inntrening av sympati” ved at NN har lært å snakke fordømmende om sine handlinger. NN har lært seg “de rette” verbale responser i.f.t. sykdom, død etc. i den forstand at de forekommer under adekvat stimuluskontroll (eksempelvis etter avsluttet angrep, jfr. tilgivelse). Ved å studere NN’s atferd vil en imidlertid se at slik “sympatisk” verbal atferd ofte forekommer sammen med smil, latter og vifting med hender. NN føler derfor trolig ikke “liknende kroppstilstander” i form av sympati eller empati, slik Skinner (1989) beskriver.

Tilnærmelesesatferd/Verbal tilnærmelesesatferd

Tilnærmelesesatferd ses ved å studere NN’s operante atferd i nærvær av stimuli som utløser visse respondenter (gamle damer etc.). Det kan da forekomme verbal atferd som er kjedet på tidligere angrep. Et eksempel på dette er at ved syn av en gammel dame i parken utbryter NN “hun skal ta bussen!”. På bakgrunn av opplysninger fra personalet vet vi at han tidligere har angrepet en dame på bussen. Slik verbal atferd er ikke nødvendigvis tilnærmelesesatferd. Den forekommer imidlertid samtidig med de former for tilnærmelesesatferd NN vanligvis fremviser, som er blikk mot, intens sturring og rask gange mot aktuelle stimuli. NN hilser vanligvis på ofrene før han angriper dem. NN sier enten “morn du!” eller “hei!”. Slik verbal atferd er altså kjedet på angrepsatferd. En typisk atferdskjede før angrep vil kunne se slik ut:

blikk mot -->intens sturring (konsentrasjon)-->bevegelse mot (rask gange)-->gå i posisjon svært nær aktuelt stimulus-->hilse

Dersom ikke kjeden her avbrytes vil det være svært høy sannsynlighet for angrep.

Skjult tilnærmelesesatferd/Målinger av puls i nærvær av utløsende stimuli

Det ble foretatt fire målinger av puls på fire ulike lokaliteter. Varighet av hver måling var ca. 1 time. Målingene ble foretatt med elektronisk pulsmåler som var festet til NN’s bryst og en mottaker som var festet

Tabell 2. Tabellen viser et utdrag på 15 målinger av totalt 48.

Sted	Puls før synbart stimulus	Puls ved syn av stimuli, samt stimulus-type	Tilnærmelesesatferd
A	114	135, to gamle damer, v. gravsten	Blikk mot, bevegelse mot
A	130	137, gammel dame	Blikk mot, verbal tilnærming
B	120	125, barn	Blikk mot, bevegelse mot
B	100	110, ved syn av samling eldre. NN sitter på en krakk	Blikk mot, verbal tilnærming
B	130	134, dame	Blikk mot, bevegelse mot
B	123	139, ved syn av 3 psyk.utv. hemmede i rullestoler	Blikk mot, bevegelse mot, verbal tilnærming
B	126	129, gammel dame	Blikk mot, bevegelse mot
B	128	135, gammel dame	Blikk mot, verbal tilnærming
B	125 (i bevegelse)	133, gammel dame sammen med barn. NN står rolig å ser på disse, mens pulsen gradvis går opp til 133.	Blikk mot, verbal tilnærming
B	123	126, tre eldre mennesker	Blikk mot, verbal tilnærming
C	124	127, eldre damer	Blikk mot, bevegelse mot
C	117	135, barn	Blikk mot, verbal tilnærming
C	127	135, barn på trehjulsykkkel	Blikk mot, bevegelse mot
D	124	128, badedam med barn	Blikk mot

til armen. Frekvensen ble fortløpende registrert på eget skjema. Det ble foretatt måling rett før NN ble presentert for ulike stimuli for deretter å registrere frekvensen i *det øyeblikk* han fikk øye på de aktuelle stimuli.

Hensikten med målingene var å forsøke å prompte frem tilnærmedesatferd slik at denne kunne avdekkes. Dette ble gjort ved å presentere NN for de stimuli vi på forhånd antok ville bringe frem slik atferd. Pulsfrekvensen ble så målt i det observerbare tilnærmedesatferd ble registrert (tiden mellom disse to målingene var ca. 1-2 sekunder). Dette for å forsøke å avdekke antatt respondent atferd som løper samtidig med synbar operant tilnærmedesatferd og som ikke er direkte observerbar.

Det ble foretatt totalt 48 registreringer hvor puls er registrert før synlig stimuli og ved syn av stimuli. Gjennomsnittlig puls av alle målingene før synbart stimulus er 119,5. Gjennomsnittlig puls ved syn av stimuli er 127,9. Dette innebærer en gjennomsnittlig økning av puls-frekvens på 8,4 slag pr. minutt. NN har en uforholdsmessig høy puls. NN har en hvilepuls i underkant av 100 slag pr. minutt. Hovedvekten av målingene er foretatt mens NN var i bevegelse (rolig gange). Det ble imidlertid også tatt 7 målinger hvor NN satt eller stod i ro og kunne studere aktuelle stimuli. Disse målingene viste tydelig en eskalering og større økning i puls-frekvens enn når han var i bevegelse.

På baggrunn av målingene ble det utarbeidet en liste over atferdstopografier som sannsynligvis er tilnærmedesatferd. Denne inneholdt bl.a. spesiell verbal atferd. Atferdstopografiene som oftest ble sett i nærvær av utløsende stimuli var "blikk mot" og "rask gange mot". Blikkene til NN må betegnes som "intens stirring". Det ser ut til at han konsentrerer seg dypt i forhold til de gitte stimuli. Han ser på personene fra han oppdager dem til de er ca. 10 meter forbi (han snur seg etter dem).

Det er sannsynlig at de respondenter som forekommer når NN snakker om andres lidelse ("tante E. har vondt i ryggen!"), sorg og død etc. er svært like de som forekommer i nærvær av barn og gamle damer. Operantene synes imidlertid forskjellige. Det ser ut til at synlig emosjonell atferd oppstår ved snakk om disse stimuli, mens NN ved presentasjon for de samme stimuli konsentrerer seg intenst. Det er ut fra de registrerings-

skjema vi har studert slik at NN's operante atferd etter *avsluttet* angrep likner de atferdsformer som fremvises ved snakk om lidelse, sykdom, død etc.

Ved tilnærmedesatferd viser målingene uten unntak økt puls-frekvens. Det er en relativt liten gjennomsnittlig økning av puls. Vi mener til tross for dette at økningen i puls-frekvens skyldes en respondent betingning til spesielle stimuli og at økning av puls kan kalles skjult tilnærmedesatferd. Å avdekke de stimuli som tenger igang respondentene i aggressiviteten kan være viktig. Disse stimuli kan benyttes i behandling av aggressiviteten. En bekreftelse av hypotesen om "skjult tilnærmedesatferd" ville imidlertid ha krevd flere registreringer under ulike betingelser og at registreringene ble foretatt under mest mulig kontrollerte (tilnærmet eksperimentelle) betingelser.

Det understrekes at målingene ble foretatt for å gi en *indikasjon* på om vår hypotese om en antatt respondent betingning kunne underbygges. Metodisk er imidlertid målingene utilstrekkelige. Det er en rekke betingelser vi ikke har hatt kontroll på når målingene ble utført i et naturlig miljø. De mest pålitelige data er trolig den eskalering man ser når NN står eller sitter i ro.

Behandling av avvikende atferd

Den behandlingsstrategi som igangsettes vil være ulik avhengig av om den bygger på en funksjonell analyse eller på å studere av tilnærmedesatferd som er promptet frem.

Behandling ut fra funksjonell analyse

Filosofien bak å behandle avvikende atferd har tradisjonelt vært tiltak som logisk følger av funksjonell analyse. Dette kan være differensielle forsterkningsprosedyrer (eksempelvis funksjonell kommunikasjonstrening), ekstinksjonsprosedyrer (av positivt eller negativt forsterket atferd) eller straffeprosedyrer. Som de fleste er klar over finnes her en rekke ulike varianter av behandlingsstrategier som det er empirisk dokumentasjon på.

Behandling ut fra å studere tilnærmedesatferd

Ved å studere klientens avvikskjeder kan en kartlegge

tilnærmedesatferd som er kjedet på mer alvorlige former for avvikende atferd. I behandling tilrettelegges betingelsene slik at tilnærmedesatferd hyppig promptes frem ved bruk av gitte typer stimuli (kartlagt på forhånd), som eksempelvis spesielle instruksjoner, barn, eldre osv. En ser her likhet med funksjonell analyse/analoge undersøkelser (her: av tilnærmedesatferd). I behandling vil imidlertid slike betingelser arrangeres og vil nødvendigvis måtte vare over lang tid. Eksponering for de stimuli som er kjedet på avvikende atferd er en grunnleggende komponent i behandling og må foregå hyppig og over tid.

“Exposure is any procedure that confronts the person with a stimulus which typically elicits an undesirable behavior or an unwanted emotional response” (Bellack & Hersen, 1987, s. 121)

Når tilnærmedesatferd forekommer avbrytes atferden fra å lede til dens forsterkere. Når avviket er avbrutt rekonstrueres situasjonen til avviksfrihet (Skår, Karl- sen, 1998). Dette vil si til det er fravær av tilnærmedesatferd, altså at det foreligger motstands- atferd, altså at det foreligger motstands- atferd. I det case som vi beskriver vil dette innebære å gå forbi utløsende stimuli uten å se på disse, hilse på disse, gå raskt mot disse eller fremvise annen tilnærmedesatferd. Ved å avbryte tilnærmedesatferd gang på gang utsettes denne for ekstinksjon. Ekstinksjon regnes som kanskje det viktigste virkningselement. Rekonstruksjon av avviks- betingelsene vil dessuten virke desensitiverende i forhold til de stimuli som tenner igang respondentene i aggressiviteten.

Det å ta utgangspunkt i tilnærmedesatferd medfører en spesiell måte å arbeide på. Målet er etablering av lange atferdskjeder. Det er ikke et klart skille mellom etable- ring og reduksjon av atferd. Rekonstruksjoner benyttes til personen gjør det han skal. En kan si at en særtrener både på den ferdighet som skal etableres eller opprett- holdes og en særtrener samtidig på fravær av tilnærmedesatferd. Effekten kan måles ved å over tid registrere spesiell tilnærmedesatferd i nærvær av be- stemte stimuli som (tidligere) promptet frem slik atferd (jfr. likhet med analoge undersøkelser) i bestemte kje- der. Et eksempel kan være fravær av tilnærmedesatferd i nærvær av en bestemt instruksjon i en bestemt kjede.

Avslutning

Holden (1997) viser til at topografiske atferdsbeskrivelser lenge har vært ansett som et utilstrekkelig utgangspunkt for behandling. Med utgangspunkt i klientens tilnærmedesatferd vil imidlertid klientens atferd i den enkelte avvikskjede være utgangspunktet for analyse og ikke selve avvikets forsterkningsbetingelser. Det vil imidlertid være avgjørende å avdekke de stimuli som tenner igang respondentene i eksempelvis aggressivitet. Det finnes avvikende atferd hvor funksjonell analyse i tradisjonell forstand vil være uhensiktsmessig eller utilrådelig. Dette gjelder avvikende atferd som man ikke kan la passere i den hensikt å få den studert. Eksempler kan være farlig aggressiv atferd eller pedofil atferd.

En type prosedyrer som ofte benyttes etter at analyser er foretatt er funksjonell kommunikasjonstrening. Funk- sjonell kommunikasjonstrening bygger i hovedsak på at problematferd er tilslørte mandfunksjoner (Holden, 1997). Etablering av alternativ atferd med samme funk- sjon som problematferden opprinnelig hadde, er rasjon- ale. Karl- sen og Skår (1998) påpeker at problematferd ikke nødvendigvis er tilslørte mandfunksjoner eller at nyetablert alternativ atferd nødvendigvis vil redusere problematferd. De tror for eksempel ikke det er mulig å utkonkurrere ulovlig seksualatferd med lovlig seksual- atferd. Når det gjelder ulovlige seksualhandlinger eller ulovlig aggressiv atferd som beskrevet i analysene over vil “alternativer” være vanskelig å finne. Selv om perso- nen utvider sitt atferdsreportoar vil ikke dette nødven- digvis lede til reduksjon av problematferd.

Fisher, m.fl. (1993) konkluderer med at effekten av funksjonell kommunikasjonstrening bare vil ha varig og generalisert effekt når slik trening kombineres med straff. De sier: *“However, with most of our cases, FCT was not sufficient to produce clinical significant reductions in destructive behavior. Generalized and enduring treatment effects on destructive behavior were produced only when FCT was combined with punishment”* (Fisher, m.fl. 1993, s. 5)

Azrin og Holtz hevder at dersom den aversive stimulus introduseres med maksimum styrke momentant, gir straff varig effekt (Svartdal og Flaten, 1998). Skinner (1953) hevder imidlertid at straff bare har en midlertidig undertrykkende effekt på atferd.

"Punishment does not permanently reduce a tendency to respond" (Skinner, 1953, s. 184)

Hvis en arbeider med utgangspunkt i etablering av lengre atferdskjeder vil ekstinksjon av tilnærmedesatferd være det sentrale virkningsselement. En unngår således delvis kontroverser som er forbundet med straff.

I analysen som beskrevet over har vi benyttet både funksjonell analyse og studier av tilnærmedesatferd overfor aggressiv atferd. Å kombinere metodikken vil kunne være hensiktsmessig i noen tilfeller. I prinsippet vil differensielle forsterkningsprosedyrer der målet er etablering av alternativ verbal atferd være uforenlig med etablering av lengre atferdskjeder. Etablering av eksempelvis alternative unngåelses/unslippelses-responser i kjeder hvor rekonstruksjoner benyttes vil ikke være forenlig med ønsket gjennomføring av kjeden. Dette gjelder alle non-verbale atferdskjeder som dusjing, støvsuging, vasking og andre atferdskjeder som er ment å gjennomføres selvstendig. Det synes som om

verbal atferd hos enkelte klienter vektlegges i større grad enn det som er hensiktsmessig. Når det gjelder miljøet rundt NN var det en utbredt oppfatning at han hadde empati ovenfor ofre og syke mennesker og det ble levert positive forsterkere på slik atferd. Det er antakelig ikke slik at NN synes at det er trist at en person har vondt i ryggen eller har omgangssyke. Hans verbale atferd har en helt annen funksjon i at den (ved de rette konsekvenser fra miljøet) bringer frem emosjoner og opphisselse. Dette ses som tidligere nevnt ved å studere annen operant atferd som løper samtidig med denne spesielle verbalatferd (smil, latter, vifting med hender).

Studier av tilnærmedesatferd ga i vårt tilfelle gode indikatorer på hvilke stimuli som tenner igang respondentene i NN's aggressivitet. En slik analyse kartlegger atferd hos klienten som vil være grunnlag for intervensjon. Ved tradisjonelle funksjonelle analyser ville trolig ikke slike atferdstopografier blitt observert hos klienten. Eksempelvis ville spesiell verbal atferd i nærvær av stimuli som tenner igang respondenter trolig ikke blitt oppdaget eller inkorporert i behandling.

Litteratur

Bellack, A., Hersen, M. (1987): Dictionary of Behavior Therapy Techniques. Pergamon Press, New York.

Cooper, J.O., Heron, T.E., Heward W.I. (1987): Applied behavior analysis. Merrill Publishing Company, Columbus, Ohio.

Fisher, W., Piazza, C., Cataldo, M., Harrell, R., Jefferson, G., Conner, R. (1993): Functional communication training with and without extinction and punishment, Journal of Applied Behavior Analysis, Number 1, Spring 1993.

Holden, Børge (1997): Funksjonelle analyser av utfordrende atferd : En begrepsavklaring og litteraturgjennomgang, Diskriminanten, nr. 4.

Horne, H, Øyen, B. (1991): Målrettet miljøarbeid, atferdsanalytisk arbeid med psykisk utviklingshemmede, del 1. G.R.D. Forlag.

Horne, H., Øyen, B. (1994): Målrettet miljøarbeid, atferdsanalytisk arbeid med psykisk utviklingshemmede, del 3: Språktrening, Dagliglivets ferdigheter, Problem-atferd, Multifunksjonshemmede. G.R.D. Forlag.

Karlsen, A., Skår, J.E. (1998): Behandling av pedofili hos psykisk utviklingshemmede, opptrykk av materiell benyttet i en presentasjon ved NAFO, 1998.

Skinner, B.F. (1953): Science and human behavior. The Macmillan Company, New York.

Skinner, B.F. (1969): Contingencies of Reinforcement : A Theoretical analysis. Appleton-Century-Crofts, New York.

Skinner, B.F. (1989): Recent Issues in the Analysis of Behavior. Merrill Publishing Company, Columbus, Ohio.

Svartdal, F., Flaten M.A. (1998): Læringspsykologi. Ad. Notam, Gyldendal.